یادداشت

۸ سال جنگ تحمیلی منبع مهم فرهنگی

محمدجواد حق‌شناس

عضو شورای شهر تهران و عضو هیات امنای موزه انقلاب اسلامی و دفاع‌مقدس

وقتی از فضاهای شهری در یک کلانشهر که پایتخت یک سرزمین است سخن می‌گوییم از ظرفیتی برای شهر و حتی یک سرزمین سخن به میان آورده‌ایم. فضاهای شهری امروزه محدود به تعاریف کلیشه‌ای و مرسوم نمی‌شوند و بنابر اقتضای زیست هر شهر فضاهای شهر تنوع و تکثر پیدا می‌کنند.

در سال‌های اخیر جریان‌های موزه و موزه‌داری و در راس آن‌ها مرجع جهانی موزه‌ها تلاش‌های بسیاری کرده‌اند تا موزه را از معانی بسته و محدود به مکان در قالب شکلی و مفهومی خارج کنند و میان موزه به عنوان یک مفهوم در نسبت با شهر و مدیریت شهری راهکارهای تازه‌ای بیابند. از مجموع آنچه گفته شد و مروری بر تجارب جهانی متوجه می‌شویم امروزه تلاش‌های بسیاری می‌شود تا موزه‌ها در قامت فضاهای شهری شناخته شده و در کار تعامل با شهر و شهروند باشند.

یکی از مهم‌ترین منابع زیستی هر شهر ارزش‌های ملموس و ناملموس شهری است که ظرفیت‌های یگانه‌ای برای شهر است؛ ظرفیت‌هایی که برای تبدیل شدن به سرمایه‌های زندگی شهری ظرفی مناسب می‌خواهد و موزه‌ها درخورترین ظرف برای معرفی به شهر و شهروندان برای تعامل و ساخت سرمایه و تبدیل شدن این سرمایه‌های ملموس و ناملموس به ارزش افزوده‌های زیستی در مقیاس شهر هستند.

منابع فرهنگی چه در مقیاس ملی و چه در مقیاس شهری در بازتعریف موزه‌ها در نسبت با شهر، تنها به‌دلیل ارزش‌های تاریخی‌شان اهمیت ندارند بلکه هر ارزش ملموس و ناملموسی که خبر از تداوم و پایداری زیست در یک سرزمین دارد، واجد ارزش است.

هشت سال جنگ تحمیلی بر ایران و تجارب آن روز یک منبع فرهنگی بسیار مهم است و جا دارد تا به عنوان یک ظرفیت و در جریان آفرینش فرهنگی شهر به سرمایه‌ای برای پایداری سکونت در مقیاس ملی و سرزمینی درآید و این مهم می‌تواند در ظرفی به نام موزه سر و شکل خود را بازیابد.

آگاهی از دفاع‌مقدس باورمندی به هویت ملی است

الهام فخاری

عضو شورای شهر تهران

در موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس زیرساخت‌های ممتاز و کم‌نظیری فراهم شده است. تجهیزات و فضاها به‌روز و مکان در بهترین موقعیت شهری تهران صورت گرفته است. با این همه در راهبردهای ارتباط با مخاطب سنتی عمل شده است. این به خودی خود نکته منفی نیست ولی جامعه هدف را محدود می‌کند در حالی که فضا برای پذیرش و خدمات به جامعه گوناگون و پرشمار تهران و ایران موجود است.

این موزه ایجاد و استقرار را به خوبی طی کرده و امروز لازم است که راهبردهای منعطف برای حضور مردم را مورد بررسی قرار دهد. برای آگاهی، دلبستگی و رفاقت جوان‌ترها نیازمند پذیرش تنوع و تکثرشان هستیم؛ موزه دفاع مقدس بهترین میدان برای ارائه درس‌های دبستان و دبیرستان با روش‌های نوین آموزشی است. تاریخ و جغرافیا، آموزش‌های دفاعی و حتی فیزیک و شیمی را می‌توان در این میدان آموزش داد.

برای بهبود کارکردهای موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس همکاری بین نهادی مؤثر است و در قالب تفاهم‌نامه‌ها می‌توان صورت اجرایی به آن داد.

بهره‌گیری از ظرفیت‌های موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

محسن هاشمی، رئیس شورای اسلامی شهر تهران گفت: موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس باید از زیرساخت‌های مناسب و سرمایه‌گذاری انجام شده با خلاقیت، جامع‌نگری و همکاری مشترک با سایر دستگاه‌های فرهنگی، تشکل‌های مردم‌نهاد از ظرفیت خود بهره کافی ببرد. وفاداری به حقیقت و تاریخ یکی دیگر از الزامات این موزه است.

موزه انقلاب اسلامی و دفاع‌مقدس، سرمایه‌ای ارزشمند

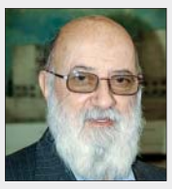

مهدی چمران گفت: موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس یا بهتر بگویم باغ موزه، جای بسیار زیبا و جذابی است. شرایطی پیش آمد که خداوند به ما لطف کرد و این پروژه را از سال ۸۲ شروع کردیم، اکنون نیز سرمایه بزرگ و ارزشمندی محسوب می‌شود، امیدواریم با برنامه‌ریزی‌های دقیق، جذابیت موزه را همه مردم ببینند.

در موزه دفاع‌مقدس چه چیزهایی ما را شگفت‌زده خواهد کرد؟

سراسرنمای مقاومت گرداگرد افتخار و غرور

لیلا کلیایی

بارها که مسیر شرق به غرب بزرگراه همت را رفته بودم شکوه این گنبد صیقلی مرا مسحور کرده بود. شعر حافظ را ناخودآگاه زمزمه می‌کردم که از گنبد مینا می‌گفت. نگینی روشن و عظیم که چشم را به مهمانی دعوت می‌کرد. بعدتر که به دیدار این گنبد زیبا رفتم شگفتی‌ام بیشتر شد. دریغم آمد آن‌چه از این مجموعه بی‌نظیر دریافتم به خوانندگان این نشریه گزارش نکنم. به ویژه آن که دریافتم شاکله این بنا تجلیل از حماسه خرمشهر و یادمانی برای مقاومت است. خرمشهر آینه تمام قد استقامت و ایثار مردمانی است که بر قله‌های حماسه پرچم زده‌اند و امروز همان روزها در زیر گنبد صیقل یافته سراسرنمای مقاومت، در قلب شهر تهران روایت می‌شود. برای ورود به این ساختمان، پلکانی باریک تعبیه شده است و در ورودی آن دو تندیس برنجی زیبا خودنمایی می‌کند. قسمت مرکزی این بنا از یک کُره بتونی به صورت یکپارچه و هنرمندانه ساخته شده که به سه طبقه تقسیم شده است. ابتدای ورود به سراسرنمای خرمشهر، شاهد پنج تابلوی عکس از روزگار خرمشهر در قبل از جنگ هستیم که یادآور سرسبزی و شادابی این شهر است. سپس وارد خیابان شقایق خرمشهر می‌شویم، در این خیابان مکان‌های مختلفی مثل خرمافروشی، سینما حافظ، ساندویچی، خانه‌های مسکونی و همچنین ساعت‌سازی و دبستان دخترانه‌ای که گویای همزمانی شروع حمله رژیم بعث با بازگشایی مدارس است شبیه سازی شده و در همه این‌ها آنچه مشهود است آرامش زندگی مردم پیش از وقوع جنگ است. تا آن‌که یکباره شرایط تغییر کرد. در انتهای خیابان نمونه‌ای از ویرانی‌هایی را که غرش تانک عراقی و ورود به خانه‌های مردم پدید آورده به صورت نمادین، شبیه‌سازی شده. بعد از عبور از کنار این تانک به دیوار مقاومت خرمشهر می‌رسیم؛ نقش برجسته‌ای به مساحت ۲۲۰ متر مربع که دور حلقه داخلی گنبد به رنگ سفال و با یونولیت و لایه‌ای از بتون ساخته شده است و دور آن ۱۶ سیستم رایانه لمسی قرار گرفته که تصاویر و اطلاعاتی درباره دفاع مقدس را در دسترس بازدیدکنندگان گذاشته است.

در قسمت مرکزی سراسرنما یک کُره بتونی به صورت یکپارچه و هنرمندانه ساخته شده است که نیمکره شمالی آن سالن پخش فیلم به صورت پانوراما ۳۶۰ درجه است. ارتفاع گوی از کف سالن نمایش فیلم تا سقف گنبد ۱۷/۵ متر، قطر گوی ۳۵/۵ متر و مساحت آن ۹۴۵ متر مربع است. در وسط این سالن جایگاه قرارگیری بازدیدکنندگان است.

در فضای اطراف و حاشیه‌ای که با استفاده از دیوار شیشه‌ای جدا شده تا دیواره گنبد، مجموعه‌ای از تجهیزات از جمله ۳ قبضه توپ، یک دستگاه خودروی جیپ نظامی و تعداد زیادی پوکه توپ و جعبه مهمات و از این قبیل تجهیزات قرار گرفته شده است. به علاوه این‌که ۳۹ دستگاه پروژکتور هم در درون همان فضای حاشیه‌ای گنبد تعبیه شده است که کار پخش تصاویر را به عهده دارد. اولین تصویری که زیر گنبد و به صورت ۳۶۰ درجه به نمایش در می‌آید نقاشی دیجیتالی است از عکس‌های حماسه خرمشهر که استاد ناصر پلنگی در مدت ۵ سال آن را به سرانجام رسانده است.

پس از توضیحات روایتگران فیلم ۳۶۰ درجه‌ای با جذابیت‌های فوق‌العاده‌ای پخش می‌شود. پس از اتمام فیلم و خروج از زیر گنبد سراسرنما به ایستگاه صلواتی می‌رسید که یادآور همان روزهای پرشکوه دفاع مقدس است. در این قسمت بازدیدکنندگان می‌توانند استراحت کوتاهی کنند و سپس به تماشای ماکت سه‌بعدی عملیات بیت‌المقدس بروند، ماکتی که با استفاده از ۹ پروژکتور روی ۲ پرده و یک سکو با استفاده از تصاویر دوران جنگ و افکت‌های رایانه‌ای به تشریح کامل «اشغال تا آزادی شهر خرمشهر» می‌پردازد.

در طبقه زیرین سراسرنما و دور تا دور کُره بتونی، کفپوش شیشه‌ای قرار گرفته شده است و در زیر آن آثاری از جنگ، درگیری، زد و خورد، عملیات و ویرانی‌ها و آوارهای دوران دفاع مقدس در خرمشهر که بر روی زمین ریخته شده مشهود است. خاکی که در این قسمت وجود دارد، خاک منطقه عملیاتی شلمچه است که در دوران جنگ تحمیلی شاهد بیشترین عروج رزمندگان ایرانی بوده است.

در بخش دیگر و در طبقه زیرین سراسرنما، نخستین پل خرمشهر که اکنون به پل قدیم یا آزادی معروف است را نشان می‌دهد. این پل به عنوان یکی از شاخص‌ترین نمادهای مقاومت خرمشهر شناخته می‌شود، جمعی از رزمندگان روی باقی‌مانده‌های این پل جمع شده و خوشحالی غیر قابل وصف خود را با دادن شعارهای الله اکبر و در دست داشتن عکس امام(ره) ابراز می‌دارند. در کنار این پل، تابلوی معروفی است که روی آن نوشته شده است؛ «جمعیت ۳۶ میلیون نفر» که انسان ناخودآگاه با دیدن آن احساس غرور می‌کند.

در بخش پایانی سراسرنما یک قبضه توپ سنگین با لوله‌ای خمیده به نشانه تعظیم در برابر رزمندگان قرار گرفته که نمادی است از تجهیزات مدرن رژیم بعث که از طرف حامیان شرقی و غربی به او داده می‌شد. در کنار آن نخلی است ایستاده که سر به آسمان کشیده است و تصویری از سرسبزی نخلستان‌های خرمشهر عزیز پس از هشت سال جنگ تحمیلی. و انتهای بازدید همراه است با به جای آوردن نماز شکر در فضایی با شکل و شمایل سنگر رزمندگان هشت سال مقاومت و ایثار.

سراسرنمای مقاومت در زمینی با ۸۰۰۰ مترمربع عرصه و ۴۵۰۰ مترمربع زیر بنا در سال ۱۳۹۳ در ضلع جنوب شرقی موزه افتتاح شد. ساخت سراسرنمای مقاومت حدود دو سال به طول انجامید و در نهایت سوم خرداد ۱۳۹۵ به صورت آزمایشی و در هفته دفاع مقدس همان سال به صورت رسمی افتتاح شد تا جاودانگی بهترین انسان‌های زمین را برای فرزندان فردای ایران روایت کند.

در قسمت مرکزی سراسرنما یک کُره بتونی به صورت یکپارچه و هنرمندانه ساخته شده است که نیمکره شمالی آن سالن پخش فیلم به صورت پانوراما ۳۶۰ درجه است

گشت و گذاری در کتابخانه تخصصی موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

چشمی بدوان تا به تماشا برسیم

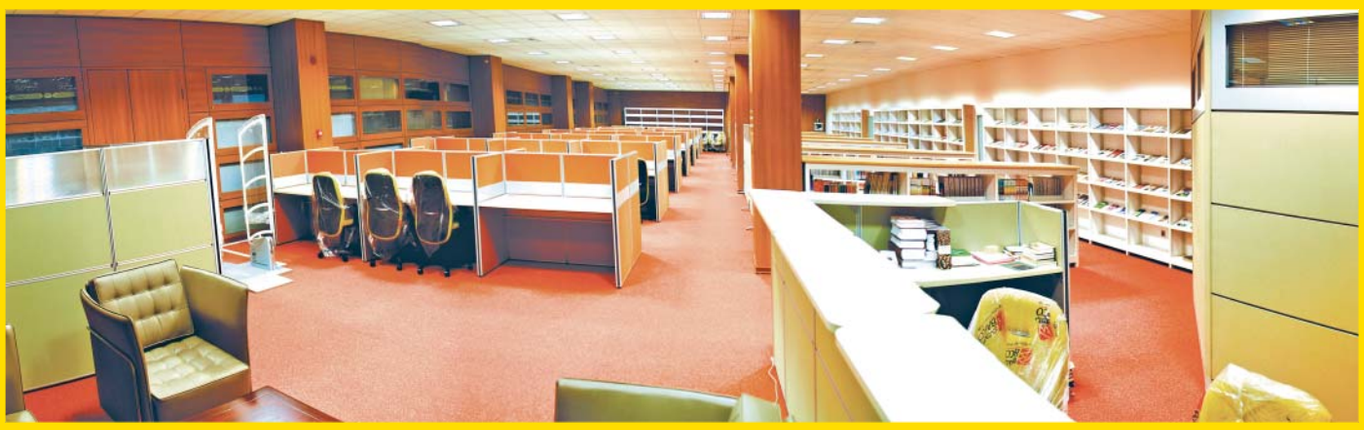

مرجان خالقی طرقی

وقتی وارد خیابان سرو شدم، با خود گفتم این نام برازنده شهیدانی است که مانند سرو استقامت کردند و یادشان هم مانند سرو در یاد همگان سبز مانده است. در انتهای خیابان، مزار با شکوه چند نفر از شهیدان هشت سال دفاع مقدس قرار دارد. قرار من این است که هر بار فاتحه‌ای بخوانم و یادشان را گرامی بدارم. حالا سال‌ها است که در کتابخانه موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و در این اتمسفر روحانی به این فضای دل‌انگیز دلخوشم. برای آمدن به کتابخانه از مسیر شیب‌داری که برای جانبازان و معلولان هم مناسب طراحی شده است به ساختمان تالارهای موزه می‌رسید. گاهی از زبان مراجعان می‌شنوم که با شگفتی بیان می‌کنند؛ توصیف موزه را شنیده بودم و عظمت ساختمان و بناهای آن هم چشم‌ام را گرفته بود، اما فکر نمی‌کردم که در همین ساختمان که ورودی موزه است، می‌توانم از کتابخانه تخصصی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با این ارزشمندی استفاده کنم!

برای رسیدن به کتابخانه مسیر ساده‌ای در پیش دارید، کافی است از طریق آسانسور لابی ساختمان ورودی موزه به طبقه منفی یک بیایید. از آسانسور که پیاده شدید به سمت راست بپیچید تا از طریق راهرویی به ورودی کتابخانه برسید. فاطمه یکی از اعضای کتابخانه است که از خاطراتش برای روز اولی که به اینجا آمده بود برایم می‌گفت. فاطمه بیان می‌کرد: «وقتی وارد کتابخانه شدم انتظار نداشتم فضایی به این بزرگی برای کتابخانه موزه پیش‌بینی شده باشد. روبه‌رویم پیشخوان کتابخانه بود و کتاب‌داران کتابخانه با روی خوش من را برای ثبت نام و استفاده از منابع راهنمایی کردند. چیز زیادی هم نمی‌خواستند! یک قطعه عکس و کپی کارت ملی یا کپی شناسنامه، پر کردن فرم عضویت و پرداخت حق عضویت که خیلی کمتر از مبلغی بود که فکرش را می‌کردم. هنوز صحبتم با کتاب‌دار تمام نشده بود که کارت عضویتم را هم صادر کردند و تحویلم دادند. حالا می‌توانستم در فضایی بالغ بر ۷۰۰ متر مربع که مجهز به اینترنت بی‌سیم است و در محیطی آرام، خنک و ساکت به مطالعه بپردازم. چون عجله داشتم و آن روز نمی‌توانستم در کتابخانه مطالعه کنم، می‌توانستم سه عنوان کتاب را با خودم به امانت ببرم و خیالم راحت باشد که می‌توانم تا دو هفته بعد از تاریخ امانت کتاب را در اختیار داشته باشم»

البته باید به حرف‌های فاطمه این نکته را اضافه کنم که اگر پژوهشگری بخواهد مدت بیشتری کتاب‌ها را در اختیار داشته باشد با یک تماس تلفنی با کتابخانه (۸۸۶۵۷۰۲۰) مدت زمان امانت کتاب‌ها را می‌تواند تمدید کند.

سالن مطالعه کتابخانه موزه برای ۸۰ نفر جا دارد و در ورودی آن دو سیستم رایانه گذاشته‌اند برای جست‌وجوی منابع کتابخانه که در مخزن بسته نگهداری می‌شود. البته کتاب‌های مرجع و برخی کتاب‌های دیگر در قفسه‌های باز قرار دارند و هر مراجعه کننده‌ای می‌تواند آنها را ببیند و کتاب مورد نظر خود را انتخاب کند. شما می‌توانید با رایانه هر کتاب، لوح فشرده، پایان نامه یا نشریه‌ای که مورد نظرتان باشد را جست‌وجو کنید، بعد شماره راهنمای آن را به کتاب‌داران بدهید تا برایتان بیاورند.

ساعت کار رسمی کتابخانه تا ۱۵/۴۵ دقیقه است، اما رسم ما این است که تا هر وقت کتاب‌خوانی در کتابخانه هست و مقررات اجازه بدهد پای مراجعه کننده می‌مانیم! گاهی تا ساعت ۱۰ شب هم کاربران از سالن مطالعه و منابع کتابخانه استفاده کرده‌اند!

کتاب‌داران این مجموعه اطلاعات خوبی در حوزه منابع موجود در کتابخانه و همچنین مطالب مربوط به دوران هشت سال دفاع مقدس دارند و راهنماهای خوبی برای مراجعان هستند تا در این باغ پر کتاب، هرکسی متاع خودش را بیابد. درباره منابع هم خیالتان راحت باشد! بیش از ۲۶ هزار عنوان منبع در موضوعات انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مقاومت درکتابخانه موجود است و هر روز به آنها اضافه می‌شود! این منابع شامل بیش از ۱۹ هزار عنوان کتاب فارسی، لاتین، عربی و کودک و نوجوان می‌شود. همه منابع هم به روز است و از جدید و قدیمی در میان آنها پیدا می‌شود.

کارکنان کتابخانه تلاش می‌کنند که همه منابع را در موضوعات انقلاب، دفاع مقدس و مقاومت به طور کامل جمع‌آوری کنند. کتاب‌داران این مجموعه هر سال در نمایشگاه بین‌المللی کتاب شرکت و کلی کتاب در همین موضوعات تهیه می‌کنند یا در نمایشگاه دفاع مقدس که هر سال در یک استان کشور برگزار می‌شود می‌روند و کتاب‌های جدید را می‌خرند، یا نمایشگاه الواح فشرده، نشریات و در دیگر نمایشگاه‌های مراکز مختلف شرکت می‌کنند و خلاصه نمی‌گذارند چیزی از دستشان در برود!

البته عمر این کتابخانه هفت هشت سال بیشتر نیست، اما کارکنان کتابخانه به کتابخانه‌های دیگر که قدیمی‌تر هستند و مراکزی که سال‌ها پیش شروع به کار کرده اند و منابع قدیمی‌خوبی دارند حقیقی و مجازی و حضوری و تلفنی سرک می‌کشند و کتاب‌هایی را که این کتابخانه هم باید داشته باشد، تهیه می‌کنند.

یک نکته جالب هم فضایی است که برای کودکان در نظر گرفته شده است. کودکان شما می‌توانند در بخش کودک و نوجوان این کتابخانه کتابی را که دوست دارند با کمک شما بزرگ‌ترها پیدا کنند یا خودشان آن را بخوانند، یا شما برایشان بخوانید یا از کتابداران بخواهید کتابی را برای کودک شما بخوانند.

آخرین شماره نشریات در بخش مربوط به نشریات چیده شده که شامل هفته نامه، ماه‌نامه(مخصوصا ماهنامه سرو)، فصلنامه و ویژه‌نامه است و راهنمای خوبی برای آرشیو شماره‌های قبلی همین نشریات است که در مخزن بسته نگهداری می‌شوند.

پایان نامه‌ها هم در این کتابخانه مغفول نمانده‌اند. البته امانت این پایان‌نامه‌ها مقدور نیست و همان‌طور که می‌دانید این قانون همه کتاب‌خانه‌هاست، اما در این‌جا می‌توانید از روی چند صفحه اول آنها کپی بردارید.

به هر روی اگر در کمتر از یک ساعت برای حضور و بازدید از کتابخانه فرصت بگذارید می‌توانید پایان نامه‌ای را مرور کنید، یک نرم‌افزار دفاع مقدس را در سیستم رایانه کتابخانه بررسی کنید و همین‌طور یک کتاب صوتی و تا سه کتاب چاپی هم به امانت بگیرید. پس به تعبیر شاعر، چشمی بدوان تا به تماشا برسیم!

بیش از ۲۶ هزار عنوان منبع در موضوعات انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مقاومت درکتابخانه موجود است و هر روز به آنها اضافه می‌شود